

От издателя

НЕОБХОДИМО Е ДА СЕ УТВЪРЖДАВА ДИСЦИПЛИНАТА „МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ“

Проф. д-р Александър Воденичаров

През последните години животът на България все повече протича под знака на големите проблеми на международното развитие. Европейската интеграция, глобализацията, борбата с тероризма, социалните и духовни предизвикателства на XXI век – всичко това полага отпечатък върху материалните условия в страната и мисленето на българина.

В тази връзка ние, представителите на академичната общност, не е възможно да не си даваме сметка за значението на дисциплината „Международни отношения“ както в нейните образователни, така и изследователски аспекти.

Първият коментар в тази връзка е, че все още в нашите среди съществува подценяване на тази най-модерна многопрофилна наука. Вече десетилетия просветните законодатели я тласкат под една или друга „шапка“ – било то „Науки за държавата и правото“, било „Обществознание“, било „Политология“. През 1997 г. бе направен не съвсем успешен, но все пак първи опит тя да се структурира като самостоятелна дисциплина със свои специфични компоненти: бяха въведени така наречените Единни държавни изисквания, общо 19 предмета, оформящи нейното съдържание. Тези предмети и днес са основата на бакалавърския курс на дисциплината „Международни отношения“, въпреки че през 2002 г. задължителния им ха-

рактер бе отменен. С това увисна във въздуха цялата система за акредитация /не само на споменатата дисциплина/ и явно пролича неподготвеността на българската образователна система да посрещне изискванията на Европейския съюз, въпреки триумфалното затваряне на преговорните глави.

При това положение не бива да се учудваме, че тази истинска „наука на бъдещето“, дисциплината „Международни отношения“ среща противоречиви реакции от учащите се и обществото. Те не са наясно с какво университетското обучение в тази област ще помогне на младите хора да намерят своето място в динамичното развитие на живота. Студентите, ориентирани се към международната сфера, са склонни да дадат своето предпочитание на традиционните дисциплини: ако ще работят в икономическата област – към международните икономически отношения, ако предпочитат политиката – към международното право.

Всъщност, тук е и големият пропуск на нашата образователна и научна система – да разясни точно за какво става дума, и да създаде институционни предпоставки нещата да тръгнат в правилната посока.

А за какво точно, според нас, става дума?

1. Дисциплината „Международни отношения“ е хляба и млякото, с които се отглежда т.нар. политическа класа, готвеща се за това високоотговорно поприще. Тази твърде важна група от българския народ не е „спусната отгоре“, тя не е клан от потомствени аристократи, които се възпроизвеждат на генетично-родствена основа. В тази класа /разбира се, терминът е условен/ трябва да влязат онези хора, които освен моралните и гражданските си достойнства дълбоко са усвоили знанията за с в е т а, който ни заобикаля – дипломатическата история, стратегията и тактиката на международното общуване, науката за конфликтите и тяхното предотвратяване, закономерностите на геополитиката, диалектиката на националните и интернационалните интереси.

2. Науката за международните отношения е нужна на всеки един българин, който влиза в контакт с широкия свят като дър-

жавен служител, бизнесмен, журналист, експерт (юрист, икономист, културен деец, медик, инженер и др.) Защото той не може да развива плодотворно своите контакти, без да знае каква е била предисторията им, какъв е сегашния контекст на събитията, какви минали и настоящи макрофактори влияят върху средата, в които тези български синове и дъщери ще решават своите задачи, ще развиват своята народополезна дейност.

3. Дисциплината „Международни отношения“ има тенденция да се развие като своеобразна глобална хипернаука. Като Нютоновата физика през XVIII в. подготви индустриалната революция, така и съвременната наука за международните отношения ще подготви почвата за революция в общочовешкото мислене и поведение. Това се определя от мащабните задачи, стоящи днес пред страни и народи: да се създаде ново ефективно международно право, изразяващо волята на световния колектив, да се премахнат неправдите, водещи към деградация на международната система, да се решават успешно глобалните проблеми на отношенията човек-природа, да се ликвидира завинаги опасността от самоубийствена ядрена война, да се дефинира ясно ролята на човешкия фактор като основен субект на планетарното оцеляване и просперитет.

Именно тези големи задачи, както и непосредствените нужди на отечеството ни България трябва да мотивират младите хора, които сядат зад студентските банки в очакване на своите учители. Но тук възниква въпросът: сме ли ние, техните учители, на нивото на тези очаквания и изисквания?

И ние, като нормални хора – каквито са и нашите студенти – сме увлечени от потока на шеметните събития. Стремим се да бъдем актуални, „многовариантни“, да възпитаваме творческо мислене у младите хора. Но някакси недоглеждаме факта, че интелектуалното и професионално развитие на международниците не се радва на дължимото д ъ р ж а в н о внимание. Лични съображения и интереси във върховете на науката застават на пътя на развитието на младия кадър, стремящ се към това най-перспективно поприще. Все още липсва адекватен механизъм за научна квалификация по международни от-

ношения. Легитимността на дадена наука се извлича от принципа на „регулираната професия“, а не от мащаба и характера на проблематиката, от натрупаните и систематизирани знания. Науката за международните отношения дава храна за много „регулирани професии“. Тя има сходни точки с много други дисциплини, но и се отличава от тях по нещо твърде основно. Това е характерът на междучовешките, международните отношения, имащи своя морфология, своя материална основа, свои логика и психология.

Съвременните научни и образователни дейци, занимаващи се с международна проблематика, още не са дали своята оценка за онзи недалновиден акт – ликвидацията на Института за международни отношения към БАН през далечната 1992 г. Той нанесе тежък удар на вече оформящата се колегия от професионалисти-международници. Вярно е, днес демокрацията и частната инициатива извикаха на живот множество центрове, асоциации, институти и даже академии по международни отношения. Но повечето от тях водят призрачен живот, или в най-добрия случай се явяват хилави филиали на чуждестранни центри и фондации. Те не могат да изпълнят мисията на българска национална школа по международни отношения, а и не си поставят такава задача. Тя може да бъде успешно решена само от национални институции, проникнати от съзнанието за нейната важност и актуалност, и подкрепени от българското общество и държава.

Правно-историческият факултет на Югозападния университет във Благоевград не претендира за някакво първооткривателство в тази посока, нито пък за правото да „поучава“ обществеността и колегията. Ние само изразяваме тревогата си от състоянието на нещата. Правим по силите си всичко, за да укрепим дисциплината „Международни отношения“, да засилим интереса на учащата се младеж, да свържем науката с практиката посредством стаж в системата за външните отношения. Издаваме периодично списание „Международна политика“, в което активни списватели са нашите студенти и докторанти. Създаваме студентско-преподавателски формации,

които разработват външнополитически проблеми, задават въпроси и намират собствени отговори.

Но нуждата от национално усилие и решение остава. И като граждани и преподаватели сме в правото си да настояваме най-сетне компетентните държавни институции да синхронизират позициите си по това – трябва ли да има такава наука в България, какво изучава, има ли тя приложение в националния живот. И в този дух да се намери изчерпателна и точна формулировка в съответните нормативни документи. Това би изиграло безспорно мобилизираща роля за студенти и преподаватели, търсеци научни ориентири сред колосалната информация, с която ни залива окръжаващия свят. Защото от тях зависи правилно да определим националните си интереси, да не изпаднем в маргинализация и провинциализъм, залутани из лабиринта на сложните международни процеси.